

„Eksperiment“ k uvedbi nove avstrijske ustave

Včeraj, 1. novembra je avstrijski zvezni kancler von Schuschnigg v velikem govoru v radiu naznanil, da stopa Avstrija s 1. novembrom v »drugo razvojno dobo svojega življenja kot ustavna stanovsko organizirana država«. Nova avstrijska ustava je stopila v veljavo že 1. majnika, toda vlada si je takrat izrecno izgovorila pravico, da sama določi, kdaj naj nova ustava dejansko začne veljati v vseh njenih zakonodajnih ustanovah. Od 1. majnika pa do konca septembra je zvezna vlada zares izvedla potrebne predpriprave, ustanovila najprej vrhovne državne nadzorne ustanove, kot sta državno računovodstvo in najvišje državno sodišče, ter stopila v stik z nekaterimi stanov, da jih pripravi na njihovo zakonodajno vlogo. Ta prva pripravljalna doba je torej končana, ker so z včerajšnjim dnem začele že tri stanovske organizacije in sicer Državni svet (50 članov), ki mu bo predsedoval dr. N. N. uackh, zvezni gospodarski svet (80 članov) ter zvezni kulturni svet (40 članov). Dr. Schuschnigg je oznanil, da so pripravljene za sodelovanje tudi drugi stanov, kot industrijska zveza, delavska strokovna zveza in zveza uradnikov in namestnikov, toda treba je še nekoliko izboljškov, predno bodo mogli tudi ti stopiti v ustavno življenje. Ustava sicer predvideva stanovske organizacije, ki bodo svoja zastopstva volile po pravih demokratičnih ljudskih voljah, a tudi v tem pogledu 1. november še ni zadostil ustavnim predpisom, ker bodo člani omenjenih treh svetov še vedno imenovani od vlade, prepovedajo poznejšemu, bolj ugodnemu času naloge, da imenovanje članov nadomesti s praviimi splošnimi in tajnimi volitvami.

S tem stopa Avstrija v zelo zanimivo razdobje, ki bo povedalo, če je njen eksperiment, kot je ustvaritelj avstrijske ustave dr. Ender sam imenoval svoje delo, posrečen doprinos k iskanju novih državnih in družabnih oblik, ki jih baje s takšno silo zahteva nova doba. Ko se je Avstrija odločila, da si poišče drugo ustavo, je prevladovalo v vladnih krogih naziranje, da je treba ustavo zgraditi na načelu čiste avtoritativne, to je poveljujoče moči državnega voditelja, ki ne dopušča nobenega vmešavanja ljudske volje. Proti temu načelu pa so zmagovali pristajali stare demokratične šole, ki so rekli, da osebne diktature, četudi imajo idejno podlago, niso trajne rešitve družabne stiske in da bo končno le ljudstvo tisto, ki bo prej ali slej prišlo zopet do svojih pravic. Slednjič so se nasprotujoča mnenja zedinila v tem kompromisu med osebno samovoljo državnega vodstva in med ljudsko demokracijo, tako da se ustanovijo stanovske zbornice, ki jih bodo stanov sami svobodno izbirali, s to izjemo, da bo njihove prve člane imenovala še diktatura, da si zagotovijo za nekoliko dobo let sodelovanje rodoljubno neoporečnih članov stanovskih svetov. Tako se je zgodilo tudi, da volijo zveznega predsednika enakopravni župani vseh avstrijskih občin, ki ohranijo svojo popolno avtonomijo, s to izjemo, da pripada avtoritativnemu, to je osebnostnemu vodstvu države pravica, da svobodno izvoljene župane potrdi ali jih pa odkloni. Ono, kar je v Avstriji s 1. novembrom začelo živeti, je živ kompromis med diktatorskimi načeli fašizma in med demokratičnimi nazori ljudskega sodelovanja pri vodstvu države. Zato pravimo, da bo ta eksperiment zanimiv, ker bo pokazal, kako se, ali kako se ne obnesejo kompromisi v življenju.

Najbolj otipljiva posledica stopanja v veljavnost nove avstrijske ustave pa je nastavitve okrog 3000 novih mest v raznih ustavnih svetih, pri deželnih odborih in po občinah. Od najvišjih državnih ustanov pa doli do občinskih županov se bodo te dni vršile spremembe, ki dajejo notranjemu življenju v Avstriji še poseben pečat politične razburjenosti. Kajti, kdo bo ta mesta zasedel? Člani »domovinske fronte«? To se lepo sliši za one, ki mislijo, da sedijo v domovinski fronti, ki je edina v Avstriji dovoljena državna politična organizacija, samo složni bratje, ki bodo iz svoje srede zbirali le najboljše, ne glede na njihovo prejšnjo politično pripadnost. Toda domovinska fronta je le skupna streha, skupno ime za različna idejna stremjenja, ki so ohranila svoje lastno življenje in ki za navidezno nesebično skupnostjo v globinah mirno trajajo dalje. In te idejne struje se bodo borile za teh 3000 mest, ker je gotovo, da bo ona prevladala v državnem vodstvu, ki bo imela najvplivnejše in največje število v svojih rokah.

V domovinski fronti najdemo najprej stare krščansko-socialne garde, ki jo vodi še vedno priljubljeni Leopold Kunschak, ki ga pa je njegov sočlan v domovinski fronti in celo njen vrhovni vodja knez Starhemberg pred par dnevi ozmerjal za »okamenelo trdnjavo, ki jo bo treba s silo porušiti, če sama ne bo hotela razpasti«. Krščanski socialci so omogočili novo avstrijsko ustavo, oni so dali Avstriji Dollfusa, oni so rešili Avstrijo z vojsko, ki jo je hvala Bogu še pravčasno očistil boljševoških prirastkov vodja krščanskih socialcev general Vaugoin. In ti krščanski socialci ne bodo marali, da zasede nova ustavna mesta v državi privrženci fašizma, ki mu v Avstriji manjka Mussolinija, in ki je v ravnen nasprotju z načeli papeževih okrožnic, kot je Starhembergu odgovoril Kunschak.

V domovinski fronti sedijo tudi predstavniki mlajših katoliških rodov, ki so se izsolali v vrstah katoliških akcije in ki stopijo pod zastavo Ostmärkische Sturmsharen. Ti bi radi dali državi katoliško oznako na zunanji in katoliško vsebino na znotraj — a v duhu novih zahtev družabnega življenja. Ti s težavo prenašajo očitke, da so v

Japonska je udarila po mizi

„Svetovno morje je last vseh“ Admiral Jamamoto je slovesno proglasil konec angleške in ameriške nadvlade na morju — Pred novo tekmo v oboroževanju na morju

London, 2. novembra. TG. Pomorska pogajanja za višino dovoljenega bojnega brodograja med Anglijo, Ameriko in Japonsko so končno trčila na trmoglavo izjavo, ki jo je izrekel japonski veleposlanik v Ameriki Saito, da Japonska ne dovoli več, da bi ji predpisovali manjše brodograje, kot pa ga imata Amerika in Anglija. Dosedaj je veljalo razmerje 5:5:3, odslej pa naj velja popolna enakopravnost. »Čast in narodni ponos Japonske sta ranjeni s takšnim omalovaževanjem japonskega brodograja. To mora nehati, ker Japonci tega ne moremo več prenašati.«

Admiral Jamamoto, ki je predsednik japonske delegacije, pa je izjavil k temu, »da je svoje dni, ko so Amerika, Anglija in Japonska podpisale prvo pomorsko pogodbo, Japonska pristala na žaljivo manjvrednost svojega brodograja, ker so Zdru-

žene države na drugi strani dale besedo, da gotovih otokov v Tihem morju ne bodo oboroževale. Ta obljuba danes ne velja več, odkar vemo, da so letala dobila prvenstveno važnost v vojskovanju.

Japonska od srca želi, da bi mogla znižati svoje izdatke za vojno mornarico, toda isto naj store tudi druge države. Japonska je že enkrat pobesila glavo in si pustila dopasti ponižanje, ki ga je takrat japonski narod svoji vladi zameril. Naj razorožijo vsa druga brodograja, a sama Japonska ne bo več bita, niti ne bo več priznati, da bi bila slabša ali manjvredna od katerekoli druge države. Svetovno morje danes ni več last nikogar. Japonska ne prizna nobeni državi več, da bi imela kakšno prednost na svetovnih morjih.

Japonska pa se tudi ne zoperstavlja temu, da tudi druge države, kot recimo Francija in Italija, dobijo brodograja, enakovredna japonskemu, ameriškemu ali angleškemu. Kar je zahteval naš narodni ponos, to upravičeno zahteva tudi narodna čast drugih držav. Samo prelomiti je treba z lažjo, da naj ima en narod večje pravice na morju, kakor jih imajo drugi.« Admiral Jamamoto je še prijavil, da je japonsko ljudstvo le zaradi tega v notranjo-ti tako razburjeno, ker so dosedanje vlade trpele la madež, ki ga je dobila Japonska na prvi pomorski konferenci, ko so jo ponižali na velesilo druge vrste. »Londonška konferenca bo imela lepe uspehe, če je dejal admiral, »če bo našlo enakopravnosti priznala čim prej. Če pa tega ne bo, je boljše, da se razide in bo Japonska sama vedela, kako naj ščiti ponos in čast svoje domovine.«

»Kje so tisti časi,« pišejo k tej izjavi »Times«, »ko se je Velika Britanija smatrala še za neovirano gospodarico morja...?«

Pogajanja prekinjena

London, 2. nov. b. Preliminarna pogajanja med Veliko Britanijo, Ameriko in Japonsko so

trenutno prekinjena. Prekinitev pogajanj naj služi obenem delegacijam, da podrobno proučijo dosedanja razorožitvena pogajanja. »Times« trdijo, da pomeni odmor v pogajanjih, da je glavna razprava končana. V ponedeljek se ponovno sestanejo delegati Velike Britanije in Amerike, da proučijo predloge, ki jih je izročila japonska delegacija. »Times« trdijo, da se japonski predlogi, kakor jih je predložila, nikakor ne morejo sprejeti. Velika Britanija in Združene države bosta predloge sicer proučili, razen tega pa bosta zahvali podrobne informacije o stališču, ki ga bosta zavzeli Francija in Italija vsled morebitnih sprememb, ki bi se na temelju japonskih zahtev izvršile v washingtonski pogodbi o omejitvi pomorskega oboroževanja.

Odgovor Amerike

Washington, 2. nov. b. Državni tajnik za mornarico Swanson je izjavil, da bo od kongresa zahteval dovoljenje za gradnjo 42 vojnih ladij, da na ta način Amerika doseže ono moč na morju, ki ji gre po zadnjem pomorskem sporazumu.

★

Washington, 2. novembra. c. Mandžurska vlada je pred kratkim časom uvedla petrolejski monopol nad vso trgovino s petrolejem. Sedaj pa je japonska vlada odgovorila na vse to na ta način, da je mandžurski vladi svetovala, da prepove ameriškim tvrdkam zgraditi tovarno avtomobilov v Mandžiriji, ki je bila že pred tem, da se do konca dozida. Vse to dokazuje, da se bo sedaj borba prenesla na gospodarske polje, ker je očitno, da hoče Japonska izpodrinuti Evropo in Ameriko iz azijskega trga.

Avstrija uvaia novo ustavo

Zmaga Heimwehra...

V državnem svetu vodi Heimwehr, v kulturnem krščan. socialci

Dunaj, 2. nov. b. Zvezni predsednik je imenoval člane treh stanovskih svetov, s čemer stopa avstrijska ustava z dne 1. majnika v veljavnost, vsaj delno. Imenovani so člani za

DRŽAVNI SVET,

ki ima vsega 50 članov. 28 članov in s tem večino, je dalo mesto Dunaj samo. Po svetovnonazornem načelu sestoji državni svet iz 15 Heimwehrovcev, 13 pristavev bivše krščanske socialne stranke, 3 predstavnike Ostmärkische Sturmsharen. Ostali pripadajo zaslužnim znanstvenim in umetniškim krogom. Heimwehr ima odločujočo veljavnost v zastopništvih iz podeželja. V državni svet je bil imenovan polkovnik Adam, ki je tajnik domovinske fronte, nadalje deželni voditelj Ostmärkische Sturmsharen polkovnik Kimmel in dr. Tschurtschenthaler iz Celovca, glavni urednik »Reichspost« Funder in še vedno vplivni delavski voditelj Kunschak. Od Heimwehrovcev so prišli v državni svet grof Coreth, grof Hoyos, grof Thurn s Koroške, baron Morsey in podobni. Vojsko zastopa general Schönburg, policijo deželni glavar Dunaja Streittmann. V državnem svetu se nahajajo tudi predsednik Narodne banke, državni železnice, zveze industrijcev, znanstvene akademije in višjega apelacijskega sodišča.

začetku nekoliko preveč simpatizirali s Heimwehrom in pri tem »preganjali starine iz lastnih katoliških vrst, ker so s tem pomagali le Heimwehru, da se je proglasil za edinega nosilca avstrijskega rodoljubja, mlajše katoliško izobraženstvo pa potisnil v ozadje z očitkom, da so le pomočniki Vatikana, kot se je pred par dnevi moglo slišati iz merodajnih ust na Dunaju. Katoliška mladina bo strogo pazila na zasedbo teh 3000 novih služb, ker je od tega odvisno, kakšno obliko bo država dobila po zaslugah na papirju tako prikupne ustave.

V domovinski fronti ima vodilno besedo Heimwehr, ki je ponekod pobral vse protikrščanske struje, saj je vodja Heimwehra postal vodja vse domovinske fronte. Krvne žrtve, ki jih je doprinesel v januarju in v juliju, so tako velike, tako pravi Heimwehr sam, da mu pripada izključno vodstvo države. S položajem, ki si ga je pridobil, je verjetno, da bo zasedel večino teh 3000 mest sam s svojimi ljudmi, »črne gavrane«, kot imenuje svoje krščanske zaveznike, pa po gnal na drugovrstna mesta.

Ta razpredelitev domovinske fronte nam pove, kako prav je imel predsednik Miklas, ko je majnika meseca resno posvaril Avstrijce, »da naj se nikar preveč ne vesele nove ustave, ker je vse odvisno od tega, če se bo ustava izvajala po tistih načelih, po katerih je bila sestavljena, in če se bo našlo blagolasje med potrebno državno avtoriteto in med neveljivimi pravicami ljudstva.

KULTURNI SVET

(40 članov) vodijo predstavniki katoliške cerkve, ker pošilja iz vsake zvezne dežele po enega zastopnika. Polagali so veliko važnost na to, da kulturni svet, ki se ne peča s političnimi vprašanji, ne vsebuje nobenega člana iz režima nasprotnega člana. Slikar Ranzeni, pesnik Guido Zernatto in pevec Duhan so člani tega sveta.

GOSPODARSKI SVET,

ki ima 80 članov, tvorijo nekoliko nejasne skupine industrije, obrti in trgovine. Imenovani so

med režimu prijaznimi ljudmi zares strokovnjaki, toda boleče se mora občutiti, da ni nikjer pravih delavskih zastopnikov. Kot zastopnike delavstva so poklicali nekaj predsednikov izenačenih strokovnih organizacij ter predsednike delavskih zbornic na Dunaju, v Gradcu, v Salzburgu in Innsbrucku, ter nekaj birokratov iz delavskega ministrstva.

Na splošnem lahko rečemo, da ima v državnem svetu Heimwehr vodilno moč, med tem ko so se krščanski socialci v kulturnem in gospodarskem svetu močno uveljavili. Ženska ni bila imenovana nobena v gornje tri svete.

Novi deželni glavarji

Dunaj, 2. nov. AA. Za deželnega glavarja Štajerske je imenovan bivši vodja patrijotične fronte Stepan.

Koroški deželni glavar general Huelgerth je danes imenoval vlado in deželni odbor Koroške.

Sprememba francoske ustave

Doumergue grozi z razpustom parlamenta - Radikali oklevajo

Pariz, 2. novembra. c. Borba za spremembo francoske ustave je v polnem razmahu. Casopisja in ljudskih množic se je polastilo gibanje, ki ga ni mogoče več zavreti. Pred dnevi se je še pričakovalo, da bo Herriotu in radikalom uspelo odložiti debato o ustavi vsaj za čas po posarskem plebiscitu, oziroma po sprejemu proračuna. Radikali so tako zatrdno zaupali v Doumergueovo dobrohotnost, da so računali, da bo celo grožnja z demisijsko radikalnih članov vlade zadostovala. Toda zgodilo se je ravno nasprotno. Doumergue je dal vedeti, da bo demisijsko takoj sprejel, imenoval nove ministre in šel takoj na kongres v Versailles po razpust parlamenta. Radikali so nato izvršili pritisk na predsednika republike Lebruna, ki naj pregovori Doumergoua k popustljivosti. Toda rahli poizkusi Lebruna v tej smeri niso prinesli nikake spremembe položaja. Tako radikali niso ničesar pridobili na času, načelno pa so zašli v zagato, iz

katero se bodo le težko rešili. Radikalni ministri so se večkrat sestali in so končno morali prepustiti Herriotu, da se naj pogaja sam z Doumergueom.

Doumergue pa je svoje delo za spremembo ustave še pospešil in je za danes zvečer ob 17 sklical sejo vlade, na kateri bo sporočil, da je sklenil iti v Versailles po spremembo ustave. Kako daleč je položaj že dozorel, se najbolj vidi iz tega, da so danes že pričeli pripravljati kongresne prostore v Versaillesu in da so že tudi instalirali pomožne telefonske postaje za časnikarje.

Tik pred sejo ministrskega sveta so se razširile govorice, da je prišlo do sporazuma v vprašanju razpusta parlamenta. Predsednik vlade bi imel privaco razpustiti parlament v slučaju, če parlament vrže vlado na prvi svoji seji in pa če v šestih mesecih dvakrat vrže vlado. Vendar bi senat še ohranil pravico sveta, vendar pa samo s kvalificirano večino.

Demonstrativna interpelacija radi italijanske na Malti

Rim, 2. nov. Senator De Vecchi di Val Cismon je predložil ministrskemu predsedniku Mussoliniju kot zunanjemu ministru v imenu 320 senatorjev interpelacijo, v kateri vprašuje zunanjega ministra, kaj meni o ukrepih angleške vlade proti italijanskemu jeziku na Malti in še posebno glede ukinitve italijanske kot uradnega jezika na sodnih. — Na drugi strani je poslanec Delcroix v imenu 350 poslancev vložil na zunanjega ministra podobno interpelacijo, v kateri vprašuje italijansko vlado, kaj namerava ukreniti v obrambo italijanskega jezika in italijanske kulture na Malti, ki ju je angleška vlada tako silno začela z ukrepi proti pouku italijanske in uporabi italijanske kot upravne jezika na sodnih.

Dunajska vremenska napoved: Jasno ob povišanju temperature.

